

ISSN 2312-2471

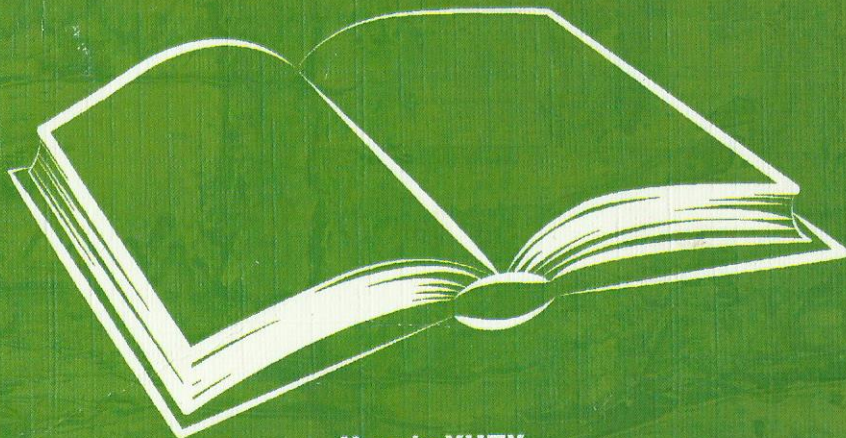

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ

ПЕДАГОГІКА ТА ПСИХОЛОГІЯ

Збірник наукових праць

Випуск 52

Харків-ХНПУ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ

ПЕДАГОГІКА ТА ПСИХОЛОГІЯ

Збірник наукових праць
Випуск 52

За загальною редакцією
академіка І. Ф. Прокопенка,
д.пед.наук, професора С. Т. Золотухіної

Харків-2016

Пеньковець Д. В.	162
Психолого-педагогічна складова професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури	
Прийма С. М.	173
Центри освіти дорослих у контексті переосмислення місії університету	
Романцова Я. В., Мкртчян О. А.	187
Організація соціально-педагогічної діяльності в українських ВНЗ: витоки і сучасність	
Сізова К. Л., Алексеєнко Н. М.	195
Підвищення результативності самостійної роботи майбутніх редакторів і видавців	
Степура Ю. Г.	201
Критеріальна структура фахової готовності майбутніх педагогів до використання засобів естетотерапії у соціальному вихованні молодших школярів	
Ткаченко Л. П.	210
Підготовка майбутніх учителів початкової школи до діалогічної взаємодії в навчально-виховному процесі	
Фендріков К. М.	219
Залучення майбутніх учителів у якості донисувачів вузівських газет як умова реалізації професійно-педагогічного потенціалу преси вищих педагогічних навчальних закладів	
Черненко Н. М.	229
Концептуальна модель підготовки майбутніх менеджерів освіти до управління ризиками у навчальних закладах	
Шеремет І. В., Страшко С. В., Пакірбаєва Л. В.	240
Теоретичні основи експериментальної методики підготовки майбутніх учителів до роботи з профілактики порушень зору у дітей	

V. ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ ТА ПОРІВНЯЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

Башкір О. І.	251
Педагогічні погляди Т. П. Гарбуза	
Биндас О. М.	263
Напрями вдосконалення підготовки вчителів іноземних мов у системі неперервної педагогічної освіти України й Австрії: порівняльний аналіз	
Леонтьєва І. М.	274
Форми, методи розвитку інтересу до економічних знань учнів загальноосвітніх шкіл України наприкінці XX – початку XXI століття	
Кузьменко Ю. В.	282
Нормативно-правове забезпечення роботи закладів освіти щодо навчання фахівців із трудової підготовки у період «перебудови» (1985-1991 рр.)	
Наугольникова О. М.	291
Система професійної підготовки майбутніх економістів у США	
Яблочникова І. О.	302
Підготовка магістрів-фінансистів у Словенії	

VI. ПСИХОЛОГІЯ

Климентьєва О. С.	312
Причини виникнення конфліктів у професійній діяльності правоохоронців	
Остраус Ю. М.	320
Мотиваційний критерій професійно-комунікативної культури майбутніх сімейних лікарів: методика діагностики та рівень сформованості	

ДОВІДКА ПРО АВТОРІВ

- Алексеев Наталія Михайлівна** – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри філології та видавничої справи, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського;
- Барбашова Ірина Анатоліївна** – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, Бердянський державний педагогічний університет;
- Башкір Ольга Іванівна** – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди;
- Биндас Олена Миколаївна** – аспірант кафедри дошкільної та початкової освіти, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка;
- Буданова Ліана Георгіївна** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов, Національний фармацевтичний університет (м. Харків);
- Василенко Ольга Миколаївна** – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки та правового виховання, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди;
- Вісикайло Тетяна Володимирівна** – викладач кафедри образотворчого мистецтва, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди;
- Дейниченко Володимир Геннадійович** – аспірант кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди;
- Дерев'янка Тамара Євгенівна** – здобувач кафедри теорії і методики професійної освіти, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди;
- Дніпровська Тетяна Володимирівна** – старший викладач кафедри філології та видавничої справи, Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського;
- Довженко Тетяна Олексіївна** – доктор педагогічних наук, доцент, декан факультету початкового навчання, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди;
- Климентьєва Ольга Сергіївна** – пошукувач кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди;
- Кузьменко Юлія Василівна** – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики викладання природничо-математичних та технологічних дисциплін, Комунальний вищий навчальний заклад «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради;

УДК 37+159.9
ББК 74.00+74.212
П 24

Постановою Президії ДАК України № 1-03/3 від 18.11.2009 (перереєстрація від 29.12.2014 р., наказ МОН № 1528) року збірник внесено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук. Спеціальність ДАК: педагогіка і педагогіка наук.

Електронну версію збірника включено до Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. Збірник зареєстровано в міжнародних каталогах періодичних видань та баз даних: UlrichwebGlobalSerialsDirectory, OCLCWorldCat, OpenAcademicJournalsIndex (OAJI), ResearchBible, BASE, IndexCopernicus, GoogleScholar ISSN 2312-2471 (Print), ISSN 2313-2361 (Online).

Рекомендовано до друку вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол № 1 від 26.02.2016 року)

Редакційна колегія:

Золотухіна Світлана Трахимівна – д-р пед. наук, професор, зав. кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ХНПУ імені Г. С. Сковороди, головний редактор;
Белозерова Євгенія Петрівна – д-р пед. наук, професор, заслужений діяч науки РФ, Воронежський державний педагогічний університет, кафедра загальної і соціальної педагогіки, Росія;
Вихриць Віра Олександрівна – д-р пед. наук, професор, професор кафедри педагогіки і методики початкової освіти, Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка;
Гриньова Валентина Миколаївна – д-р пед. наук, професор, заступник директора Інституту педагогіки та психології ХНПУ імені Г. С. Сковороди;
Дідик Олена Олександрівна – викладач кафедри практики англійського усного та писемного мовлення ХНПУ імені Г. С. Сковороди;
Зеленська Людмила Дмитрівна – д-р пед. наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ХНПУ імені Г. С. Сковороди, відповідальний секретар;
Іонова Олена Миколаївна – д-р пед. наук, професор, зав. кафедри природничо-математичних дисциплін ХНПУ імені Г. С. Сковороди;
Князін Маріяна Олександрівна – д-р пед. наук, професор кафедри французької філології, Одеський національний університет імені І. І. Мечнікова;
Кузнєцов Марат Амірович – д-р психол. наук, професор, професор кафедри практичної психології ХНПУ імені Г. С. Сковороди;
Подберезький Микола Кіндратович – д-р пед. наук, професор, директор Інституту педагогіки та психології ХНПУ імені Г. С. Сковороди;
Попова Олена Володимирівна – д-р пед. наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ХНПУ імені Г. С. Сковороди;
Прокопенко Іван Федорович – ректор ХНПУ імені Г. С. Сковороди, д-р пед. наук, професор, академік НАПН України;
Рибалко Людмила Сергіївна – д-р пед. наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ХНПУ імені Г. С. Сковороди;
Розова Тетяна Володимирівна – д-р пед. наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ХНПУ імені Г. С. Сковороди;
Деслицька Мірослава – д-р філософії університету Казимира Великого, Бидгощ, Польща.

П 24 Педагогіка та психологія : збірник наукових праць / за загальною редакцією академіка І. Ф. Прокопенка, проф. С. Т. Золотухіної. – Х. : «Смугаста типографія», 2016. – Вип. 52 – 336 с. ISBN 978-617-7306-97-8

У збірнику наукових праць представлено статті з питань організації навчально-виховного процесу у вищій школі, підготовки майбутнього вчителя та з історії педагогічної думки.

ISBN 978-617-7306-97-8

ББК 74.00+74.212

© Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, 2016

К. О. Лебедева

УДК 378.371

К. О. Лебедева

ДІАЛЕКТИЧНИЙ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИХОВАННЯ І САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ВНУТРІШНЬОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТІВ

© Лебедева К. О., 2016

<http://orcid.org/0000-0001-7560-3226>

<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.47819>

У статті на підставі аналізу наукової літератури розкрито діалектичний взаємозв'язок професійного самовиховання студентів та самореалізації їхнього внутрішнього потенціалу як умови ефективності формування в майбутніх фахівців професійної компетентності. Самовиховання, розвиваючи позитивні риси характеру, відповідним чином впливає на внутрішні потенціали особистості. Автором стверджується, що професійне самовиховання студентом є реально можливим тоді, коли майбутній фахівець пізнає власні можливості, співвідносить власне уявлення про можливості з їх реальним станом, адекватно оцінює свої здібності та особистісні якості, орієнтується на свої «сильні сторони». Установлено, що самореалізації внутрішнього потенціалу сприяють формування мети, потреб і мотивів самовиховання і самореалізації у діалектичній єдності; розвиток умінь самовиховання і самореалізації, тобто вмінь виявляти, пізнавати, реалізовувати власний внутрішній потенціал, а також умінь ідентифікації, самоорганізації, рефлексії; залучення студента до самоосвіти, самонавчання; правильне використання захисних механізмів особистості.

Ключові слова: діалектичний взаємозв'язок, професійне самовиховання, самореалізація, внутрішній потенціал особистості.

Лебедева Е. О. Дialeктическая взаимосвязь профессионального самовоспитания и самореализации внутренних потенциалов студента.

В статье на основе анализа научной литературы раскрыта диалектическая взаимосвязь профессионального самовоспитания студентов и самореализации их внутреннего потенциала как условия эффективности формирования у будущих специалистов профессиональной компетентности. Самовоспитание, развивая положительные черты характера, соответствующим образом влияет на внутренний потенциал личности. Автором утверждается, что профессиональное самовоспитание студентом является реально возможным тогда, когда будущий специалист познает собственные возможности, соотносит собственное представление о возможности с их реальным состоянием, адекватно оценивает свои способности и личностные качества, ориентируется на свои «сильные

УДК 378.011.3-051:376-056.262

І. В. Шеремет, С. В. Страшко, Л. В. Пакірбаєва

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ МЕТОДИКИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО РОБОТИ З ПРОФІЛАКТИКИ ПОРУШЕНЬ ЗОРУ У ДІТЕЙ

© Шеремет І. В., 2016
<http://orcid.org/0000-0001-8766-8113>
© Страшко С. В., 2016
<http://orcid.org/0000-0003-4039-7981>
© Пакірбаєва Л. В., 2016
<http://orcid.org/0000-0002-4626-0438>
<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.47935>

Стаття присвячена теоретичному обґрунтуванню експериментальної методики підготовки майбутніх учителів до роботи з профілактики порушень зору у дітей у загальноосвітніх навчальних закладах і розробки моделі її реалізації.

Розроблена модель підготовки майбутніх учителів до роботи з профілактики порушень зору у дітей базується на здобутті знань та умінь з фахових, психолого-педагогічних дисциплін та методики навчання з цих дисциплін, з наступним їх узагальненням і поглибленням у спецкурсі «Профілактика порушень зору дітей». Методика формування у майбутніх учителів готовності до роботи з профілактики порушень зору в загальноосвітніх навчальних закладах, розроблена на основі загальнодидактичних та методичних закономірностей.

Розроблений зміст спецкурсу «Профілактика порушень зору у дітей» та підхід до його опанування дають підстави вважати його окремим предметом і цілісною системою, успішне функціонування якої можливе завдяки постійному надходженню інформації з інших систем.

Ключові слова: профілактика порушень зору, критерії готовності, компоненти готовності до професійної діяльності

Шеремет І. В., Страшко С. В., Пакірбаєва Л. В. Теоретические основы экспериментальной методики подготовки будущих учителей к работе по профилактике нарушений зрения у детей.

Статья посвящена изучению экспериментальной методики подготовки будущих учителей к работе по профилактике нарушений зрения у детей.

Разработанная модель подготовки будущих учителей к работе по профилактике нарушений зрения, базируется на получении знаний и умений профессиональных, психолого-педагогических дисциплин и методики изучения этих дисциплин, с последующим их обобщением и углублением в спецкурсе "Профилактика нарушений зрения у детей". Методика формирования у будущих учителей готовности к работе по профилактике нарушений зрения у

І. В. Шеремет, С. В. Страшко, Л. В. Пакірбаєва

детей в общеобразовательных учебных заведениях, разработана на основе дидактических и методических закономерностей.

Разработанное содержание спецкурса "Профилактика нарушений зрения у детей" и подход к его овладению дают основания считать его отдельным предметом и целостной системой, успешное функционирование которой возможно благодаря постоянному поступлению информации из других систем.

Ключевые слова: профилактика нарушений зрения, критерии готовности, компоненты готовности к профессиональной

Sheremet I., Strashko S., Pakirbaeva L. Theoretical foundations of the experimental method of teachers-to-be training focused on visual impairment in children prevention.

The information on current interpretations of readiness for professional activities is summarized. The criteria of approach to the evaluation of readiness of teachers-to-be to prevent visual impairment in children are presented. Developing students' readiness for innovation activities involves substantial efforts to study new technologies for preservation and prevention of sense of vision, study the mechanism of their implementation, developing of purposeful understanding of teachers-to-be the necessity of innovative activities on this issue. Analysis led to the conclusion about the research of these components of readiness at four levels of formation: elementary, reproductive, productive and creative. We have developed and reason the criteria of the evaluation for their characteristics.

Worked out maintenance of the special course "Prevention of sense of vision for children" and hike to his capture ground to consider his separate object and integral system the successful functioning of that is possible due to the permanent receipt of information from other systems.

Key words: prevention of sense of vision, criteria of readiness for professional activity.

Постанова проблеми. У процесі проведеного теоретичного дослідження нами встановлено, що готовність до організації та реалізації методів та методики профілактики порушень зору, як і готовність до педагогічної діяльності загалом, має компонентний склад, що характеризується особливими елементами. На підставі цього у складі готовності до роботи з профілактики порушень зору у дітей слід відрізняти мотиваційний, змістовий та процесуальний компоненти. Дослідження зазначених компонентів готовності проводимо на чотирьох рівнях їх сформованості: елементарному, репродуктивному, продуктивному і творчому. Для їх характеристики було розроблено опис відповідних рівнів і обґрунтуванні критерії їх оцінювання [10].

Теоретичний аналіз проблеми дослідження створив підґрунтя для розробки методики цілеспрямованої підготовки студентів до профілактики порушень зору (ППЗ) у дітей в загальноосвітніх навчальних закладах, що й визначило мету статті.

Виклад основного матеріалу. Основними компонентами методики педагогічних процесів виступають мета навчання, зміст, методи, форми та засоби діяльності, що формують професійні компетентності.

Важливе місце у формуванні готовності до певного виду праці відіграють мотиви. Саме вони виступають засобом виведення суб'єкта діяльності на необхідний рівень самоорганізації.

Вивчення мотивації та її формування - це дві сторони одного і того ж процесу. Під час розробки методики формування у студентів готовності до профілактики порушень зору ми використовували два механізми формування мотивації навчання. Перший полягає в тому, що спеціально створювані умови навчальної діяльності вибірково актуалізують окремі ситуативні спонукання, які при систематичній актуалізації поступово переходять у стійкі мотиваційні утворення. У відповідності до цього механізму розвиток мотивації здійснюється «знизу вгору». Другий механізм («згори вниз») полягає у засвоєнні студентами спонукань, цілей та орієнтирів, запропонованих їм у готовій формі, «які за задумом вихователя мають у нього сформуватися і які сам вихованець повинен поступово перетворити зі сприйнятих ззовні у сприйняті внутрішньо і реально діючі». Зрозуміло, що повноцінний розвиток мотиваційної сфери здійснюється за рахунок використання обох механізмів [1].

Спираючись на ці положення, у процесі формування та розвитку мотиваційного компонента готовності майбутніх учителів до профілактики порушень зору слід врахувати такі вимоги: 1) максимальна доступність для реалізації у навчально-виховному процесі; 2) відповідність висновкам психолого-педагогічних досліджень з проблем мотивації; 3) розвиток мотивації до профілактики порушень зору відповідно меті та завданням підготовки майбутнього вчителя; 4) адекватність принципам розвивального навчання.

Формування мотивів включає формування пізнавальних інтересів студентів до опанування методами та методикою проведення профілактики порушень зору, бажання систематично їх розвивати; визначення характеру

самооцінки майбутніх вчителів, а також емоційність ставлення до оволодіння цим напрямком професійної діяльності.

Формування та розвиток мотивації майбутніх учителів до роботи з профілактики порушень зору у ВНЗ здійснюється у процесі реалізації змісту їх розвитку.

Перелічені якості виступають складними інтегративними характеристиками особистості та відповідають критеріям сформованості мотиваційного компонента готовності студентів до роботи з профілактики порушень зору в загальноосвітніх навчальних закладах.

У загальному вигляді формування мотиваційного компонента готовності студентів до роботи з профілактики порушень зору можна представити схемою (рис. 1).

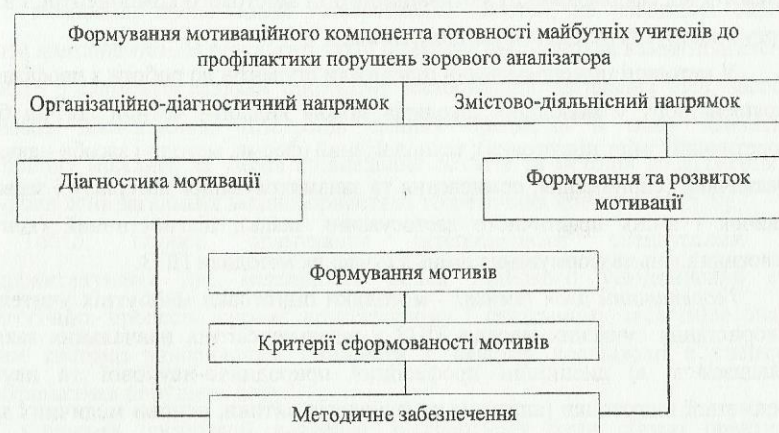

Рис. 1. Схема формування мотиваційного компонента готовності майбутніх учителів до профілактики порушень функцій зорового аналізатора

У формуванні змістового та процесуального компонентів готовності студентів до впровадження профілактики порушень зору у початковій школі відіграє роль опанування дисциплінами професійної науково-предметної підготовки, професійно-педагогічної підготовки та природничо-наукової предметної підготовки.

Як відомо, формування теоретичних знань є першочерговим завданням традиційної системи освіти, що ґрунтується на парадигмі знань. Продовж

всього терміну навчання у педагогічному ВНЗ майбутні вчителі формують знання про методи та методики профілактики порушень зору під час вивчення фахових дисциплін та опанування літератури з цього питання.

Сучасний підхід з точки зору компетентності до підготовки фахівців у ВНЗ не відкидає потребу у знаннях, однак їх формування не ставиться за самоціль, а розглядається як теоретична база практичної підготовки студентів до професійної діяльності. За експериментальною методикою передбачено формування знань методів і методики ППЗ. Змістовий компонент готовності включає також знання, сучасних методів та методики ППЗ і практичне впровадження їх в педагогічній діяльності.

На основі здобутих знань розвиваються практичні вміння, а з них відповідні навички. Формування процесуального компонента готовності залежить від сформованості мотиваційного та змістового компонентів, і в свою чергу ілюструє їх успішне функціонування.

У методиці цілеспрямованої підготовки студентів до роботи з профілактики порушень зору у молодших школярів можна виділити чотири логічні блоки: теоретичний (зміст підготовки); технологічний (форми, методи і засоби навчання); практичний (сприймання, осмислення та запам'ятовування матеріалу і засвоєння навичок і вмінь практичного застосування знань); діагностичний (контроль засвоєння знань та формування вмінь з сучасних методики ППЗ).

Теоретичний блок (зміст) - методики підготовки майбутніх учителів до використання сучасних методів ППЗ у загальноосвітніх навчальних закладах складався з: а) дисциплін професійної природничо-наукової та науково-предметної підготовки (анатомія та фізіологія дитини, основи медичних знань, загальна біологія, валеологія, безпека життєдіяльності, основи хімії та біохімії тощо); б) дисциплін професійно-педагогічної підготовки; в) самостійної роботи студентів; г) індивідуальних творчих завдань, що виконували студенти під час педагогічної практики; д) роботи проблемних груп.

Спираючись на теоретичні дослідження, ми передбачали, що введення питань з профілактики порушень зору у зміст підготовки студентів сприяє ефективності формування готовності майбутніх учителів до вказаної діяльності.

Формування готовності студентів до використання профілактики порушень зору у ЗНЗ під час виконання творчих завдань і самостійної роботи не можна вважати самодостатньою формою реалізації цього завдання. Це ж

стосується і роботи проблемних груп. Поєднання всіх компонентів створюватиме єдину систему. Пошук організаційної форми цілеспрямованої підготовки майбутніх учителів до профілактики порушень зору показав, що найбільш доцільно здійснювати її під час проведення теоретичних та практичних занять із спеціальних міжпредметних курсів.

Аналіз формування готовності студентів до окремих видів педагогічної діяльності засобами відповідних спецкурсів здійснювався у ряді дисертаційних досліджень [4, 6].

Ефективність підготовки майбутніх учителів у процесі вивчення спецкурсів обумовлена тим, що є «перспективною формою інтеграції знань...» [7] і передбачає поєднання частин в єдине ціле з метою «використання їх для характеристики взаємозв'язку елементів як єдиної сукупності [9]. За рахунок цього можливий прояв нових інтегративних якостей, не властивих окремо взятим компонентам. В результаті такої інтеграції відбувається взаємозбагачення кожного з елементів завдяки широкому застосуванню загальних ідей, засобів, прийомів дослідження. Інтеграція певних предметів в одну навчальну дисципліну можлива за умови співпадання об'єктів та методів дослідження та побудови їх на загальних закономірностях і теоретичних концепціях [5, 9].

Тобто, процес опанування інтегрованими спецкурсами та спецпрактикумами дає можливість більш глибокого усвідомлення суті педагогічних процесів, сприяє комплексному і системному засвоєнню знань. Таким системоутворюючим чинником у нашому дослідженні є спецкурс «Профілактика порушень зору».

Формами організації навчання зі спецкурсу були обрані практичні заняття, самостійна робота студентів, науково-дослідницька діяльність майбутніх вчителів основ здоров'я. Такий вибір підтверджується існуючою у педагогічній літературі думкою стосовно того, що в сукупності вони дозволяють сформувати готовність студентів до професійної діяльності [1, 8].

Використання експериментального методу навчання в ЗНЗ - складний аналітико-синтетичний процес, що поєднує теоретичні основи з формуванням практичних умінь. Це обумовило вибір на етапі розробки експериментальної методики *методів* навчальної діяльності студентів.

У педагогіці вищої школи усе частіше вдаються до використання активних методів навчання [3, 4, 5]. Поділяючи таку думку, в основу функціонування

експериментальної моделі було покладено діяльнісний і системний підходи. Їх реалізація спрямована на формування у майбутніх учителів знань, навичок та умінь до профілактики порушень зору. Це відповідає одній із закономірностей процесу підготовки студентів до діяльності - безпосереднє їх залучення до цієї діяльності, доцільність якого було доведено психологами [2, 3].

Реалізація методики цілеспрямованої підготовки студентів до профілактики порушень зору характеризується комплексним використанням методів навчання. Так, у змодельованому процесі підготовки студентів до вказаної діяльності передбачалось застосування словесних (розповідь, пояснення, бесіда, опис, порівняння, аналіз, узагальнення, індукція, аналогія) та словесно-наочно-практичних методів (модельовання фрагментів уроків, опанування методиками профілактики порушень зору).

Побудова курсу передбачала перебіг зовнішніх та внутрішніх процесів. До зовнішніх процесів належить взаємодія викладача зі студентом. Внутрішні процеси - це особистісна характеристика студента, зумовлена його природою взаємодії з соціумом, яка проявляється у прийнятті власних рішень [9].

Таким чином, формування готовності спроектовано за схемою: зовнішні причини ↔ внутрішні умови задля забезпечення між ними єдності та взаємопроникнення. Динамічною характеристикою суб'єкт-суб'єктної взаємодії, яка виникає у процесі викладання інтегрованого курсу, є мислення студентів. Воно забезпечувалось використанням загальних методів пізнання, що дозволило активізувати усі сторони розумової діяльності майбутніх учителів.

Засобами навчання у нашому дослідженні виступали підручники, навчальні посібники, дидактичні матеріали, технічні засоби (ТЗН), комп'ютерна техніка тощо. Вибір засобів навчання залежав від дидактичної мети і змісту занять.

Основними видами свідомої діяльності студентів у процесі вивчення спецкурсу виступали запам'ятовування матеріалу та засвоєння навичок і умінь практичного застосування знань. Для цього необхідно осмислено відтворювати вивчене у скороченому вигляді; виділяти головні положення; пояснювати суть теоретичних узагальнень; відповідати на прямі й непрямі питання з матеріалу; ілюструвати засвоєні теоретичні положення прикладами та фактами; встановлювати зв'язки з раніше вивченим; переносити засвоєні знання на пояснення дій у процесі виконання методики профілактики порушень зору тощо.

Наведені положення переконливо доводять, що запам'ятовування не може зводитися до механічного заучування. Воно базується на розумінні навчального матеріалу і сприяє розвитку свідомості.

Повнота реалізації методики цілеспрямованої підготовки майбутніх учителів до профілактики порушень зору детермінує потребу в своєчасній перевірці ефективності її функціонування.

Діагностичний блок методики підготовки студентів до вказаного виду професійної діяльності стосується виявлення рівня засвоєння теоретичних знань і володіння практичними вміннями з таких основних напрямків:

- знання з анатомії зорового аналізатора;
- знання з фізіології зорового аналізатора;
- знання з вікових особливостей зорового аналізатора;
- знання видів порушень функцій зорового аналізатора;
- знання сучасної методики профілактики порушень зору;
- вміння використовувати методики профілактики порушень зору;
- вміння грамотна втілювати методики профілактики порушень зору в тренінгах.

• проведення учбового процесу в ЗНЗ з використанням методики профілактики порушень зору.

- вміння адекватно оцінювати результати практичної діяльності.

Експериментальний підхід до проблеми формування готовності до професійної діяльності полягає в тому, що процес навчання виступає як саморозвиток і самовдосконалення на основі власних дій, а діагностика - як самодіагностика, самоаналіз, що можливі у результаті практичної діяльності.

Об'єктивність контролю за перебігом і результатами підготовки майбутніх учителів до профілактики порушень зору забезпечується дотриманням таких принципів:

- всебічності, який передбачав перевірку не лише знань методики профілактики порушень зору, а й умінь користуватись нею у професійній діяльності;
- диференціації - врахування специфіки навчального матеріалу;
- систематичності, що передбачає постійність опитування та перевірки результатів самостійної діяльності студентів;
- діагностики рівня практичних умінь.

З метою дослідження ефективності функціонування розробленої моделі був використаний метод моделювання [7]. Цей загальнонауковий метод пізнання виступає одночасно й універсальним методом дослідження і має такі специфічні особливості: дозволяє вивчати процес до його здійснення, що дає можливість виявити та ліквідувати або зменшити можливі негативні наслідки до їх реального прояву; дозволяє цілісно вивчити процес, оскільки надає можливість виявити зв'язки між елементами моделі; полегшує теоретичний аналіз; дозволяє використовувати кількісні методи аналізу і одержувати на основі них науково-обґрунтовані відомості про досліджуваний процес.

У науковій літературі модель трактують як своєрідний інструмент пізнання, за допомогою якого дослідник вивчає певний об'єкт [7]. Модель визначають як уявну або матеріально реалізовану систему, що відображає чи відтворює об'єкт дослідження та здатна замінювати його, надаючи у процесі вивчення нову інформацію про об'єкт. Моделі виступають засобом інтеграції відомої про об'єкт дослідження інформації та визначають нові аспекти його вивчення.

Беручи до уваги вимоги, що висувають до моделей, їх компоненти відповідають таким характеристикам: точність і повнота системних характеристик; чіткість і лаконічність з достатнім ступенем деталізації; прийнятність (чітко вказані доцільність і користь їх використання); легкість і доступність у використанні.

Аналіз літературних джерел показав, що у педагогічних дослідженнях використовують моделювання з побудовою ідеальних моделей, що являють собою «опис оригіналу в словесній формі чи за допомогою символів і операцій над ними, які відображають досліджувані особливості оригіналу» [7]. До таких моделей відносять схематичні моделі, що розробляють у вигляді різного роду схем, рисунків, графіків тощо. Основні їх переваги - наочність, інформативність і простота побудови.

Поділяючи думку науковців щодо створення моделей і враховуючи особливості підготовки студентів до профілактики порушень зору в загальноосвітніх навчальних закладах, було виділено такі основні етапи підготовки майбутніх учителів до цього виду професійної діяльності з використанням розробленої моделі: якісний - побудова та опис моделі; реалізація логічної структури моделі - з'ясування принципів її функціонування; експериментування з моделлю та інтерпретація модельної інформації.

У загальному вигляді модель комплексної підготовки майбутніх учителів до профілактики порушень зору представлено схемою, зображеною на рисунку 2.

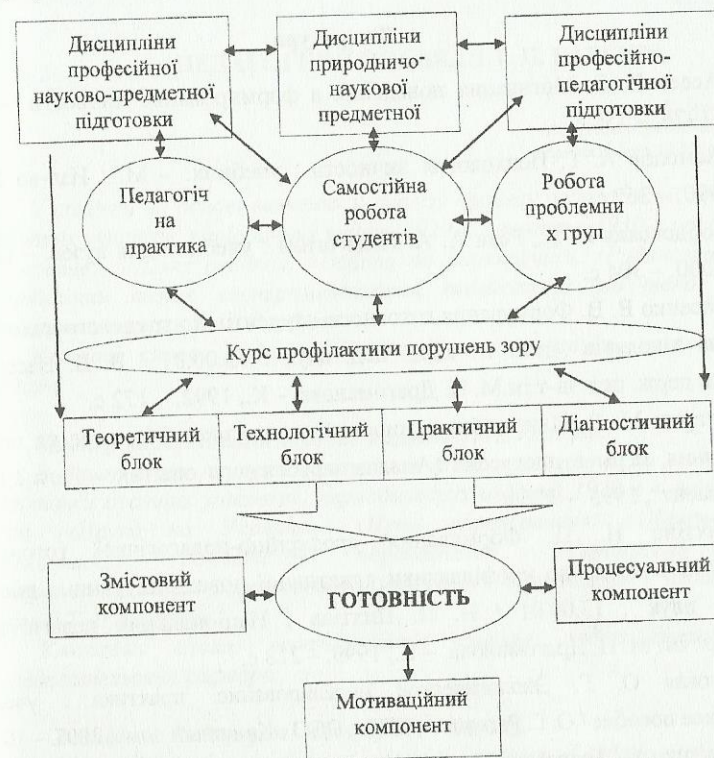

Рис. 2. Структурна модель формування готовності майбутніх учителів до профілактики порушень зору в ЗНЗ

Висновки. Таким чином розроблена модель підготовки майбутніх учителів до роботи з профілактики порушень зору, базується на здобутті знань та умінь з фахових дисциплін, психолого-педагогічних та методики навчання з цих дисциплін, з наступним їх узагальненням і поглибленням у спецкурсі «Профілактика порушень зору у дітей». Методика формування у майбутніх учителів готовності до роботи з профілактики порушень зору в загальноосвітніх навчальних закладах, розроблена на основі загально-дидактичних та методичних закономірностей.

Зміст спецкурсу «Профілактика порушень зору у дітей» та підхід до його опанування дають підстави вважати його окремим предметом і цілісною

системою, успішне функціонування якої можливе завдяки постійним надходженням інформації з інших систем.

Література

1. Асеев В. Г. Мотивация поведения и формирование личности. – М.: Мысль, 1976. – 158 с.
2. Асмолов А. Г. Психология личности : учебник. – М. : Изд-во МГУ, 1990. – 367 с.
3. Бордовская Н. В., Реан А. А. Педагогика : учебник для вузов. – СПб.: Питер, 2000. – 304 с.
4. Васенко В. В. Формування готовності студентів до трудового виховання молодших школярів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / В. В. Васенко. – Київський держ. пед. ін-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 1992. – 172 с.
5. Кларин М. В. Инновации в мировой педагогике: Обучение на основе исследования, игры и дискуссии (Анализ зарубежного опыта). – Рига : III "Эксперимент", 1995. – 176 с.
6. Пихтіна Н. П. Формування професійно-педагогічної готовності майбутнього вчителя до профілактики адиктивної поведінки учнів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Н. П. Пихтіна ; Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. – К., 1999. – 218 с.
7. Роговая О. Г. Экологическое моделирование: практика : учебно-методическое пособие / О. Г. Роговая. – СПб. : ООО «Книжный дом», 2007. – 104 с.
8. Страшко С. Теоретико-методологічні основи підготовки вчителя основ здоров'я в Україні // Ж. Імідж сучасного педагога. – 2011. – № 8-9 (117-118). – С. 48-53.
9. Фіцула М. М. Педагогіка : навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. – К. : Видавничий центр "Академія", 2000. – 544 с.
10. Шеремет І. В. Сутність готовності майбутніх учителів до профілактики порушень зору в дітей початкової школи // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – Додаток 1 до Вип. 36, Том III (63) : Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». – К. : Гнозис, 2015. – С. 542-553.

УДК 378.124.95

О. І. Башкір

ПЕДАГОГІЧНІ ПОГЛЯДИ Т. П. ГАРБУЗА

© Башкір О. І. 2016

<http://orcid.org/0000-0001-5237-9778>

<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.47930>

У статті на основі вивчення й аналізу процесу педагогізації підготовки майбутніх учителів, періодичних видань 1920-х – початку 1930-х років («Наука на Україні», «Шлях освіти», «Освіта на Харківщині», «Радянська освіта», «Український вісник експериментальної педагогіки») уточнено напрямки педагогічних шувань Т. П. Гарбуза.

Ключові слова: педагогічні погляди, педагогізація, науково-дослідна кафедра.

Башкір О. И. Педагогические взгляды Т. П. Гарбуза.

В статье на основании изучения и анализа процесса педагогизации подготовки будущих учителей, периодических изданий 1920-х – начала 1930-х годов («Наука на Украине», «Путь образования», «Образование на Харьковщине», «Советское образование», «Украинский вестник экспериментальной педагогики») уточнено направление педагогических исканий Т. П. Гарбуза.

Ключевые слова: педагогические взгляды, педагогизация, научно-исследовательская кафедра.

Bashkir O. Pedagogical views of T. P. Garbuz.

On the basis of study and analysis of the process of pedagogisation of future teachers' training and the periodicals published from the 1920s to the early 1930s ("Nauka na Ukraine" (Science in Ukraine), "Shlyah Osvity" (The Path of Education), "Osvita na Kharkivshchyni" (Education in Kharkiv Region), "Radianska Osvita" (Soviet education) and the "Ukrainian Journal of experimental pedagogy") the direction of T.P. Garbuz's educational interests has been specified.

T. P. Garbuz started working in education as a teacher of Ukrainian language in Bohodukhiv, he also was involved in enlightening activities at that time. When he moved to Kharkiv, he was enrolled in the post-graduate course at the Kharkiv Institute of Peoples' Education. He studied at a section of didactics and methods at a Pedology department. There he conducted a research on the topics "Theory of Curriculum. Complex System" and "Methods of teaching reading and writing skills". At this time several of his scientific articles were published one after the other, among them were: "Krayeznavstvo i trudova shkola" (Regional studies and labor school), "Do postanovky pytannya pro doslidni metody v shkilnij roboti" (The issues of using research methods at school), "Silsko-gospodarskyj uhyly u shkoli" (Agricultural specialization at school), "Zagalni metody shkilnoyi roboty"